

**Vilsen
av Lovisa Olsson**

Jag är 23 år gammal och går termin 7 på läkarprogrammet i Uppsala. Jag är precis lika vilsen som den genomsnittliga läkarstudenten om vilken sorts läkare jag vill bli, men just nu tycker jag endokrinmedicin verkar intressant. När jag inte pluggar eller är på praktik så tycker jag om att läsa, laga mat och umgås med vänner.

Klockan är 07.47. Jag står i en patientsal med ljus beigea väggar och tittar på medan undersköterskan matar Agda, 78, med tabletter gömda i yoghurt. Agda sväljer med viss möda, medan hennes blick är fäst på den enda väggbeklädnaden i rummet, en tavla med ett abstrakt motiv som jag tror ska föreställa ett ansikte. Tragiskt, tänker jag, att det enda hon har att stirra på hela dagarna är en ful tavla. Antingen den, eller utsikten av sjukhusparkeringen utanför fönstret. Inte ens en tv finns i rummet.

“Gott med lite yoghurt, eller hur Anita?” säger undersköterskan, Maria. Agda reagerar inte. Jag vågar inte säga att hon använde fel namn. Jag är trots allt bara en läkarstudent som är där för att lära mig om vikten av olika medicinska professioners arbete. Jag hade inte uppskattat om någon uppnosig läkarstudent kom och rättade mig när jag hade fel om jag jobbade som undersköterska. Faktum är att jag kan förstå att hon råkar säga fel namn. Hon är säkert överarbetad och lite stressad över att behöva sköta sitt vanliga jobb, och utöver det även ha en läkarstudent som iakttar allt hon gör. Inte en ideal arbetssituation.

Vi lämnar rummet efter att ha mödosamt fått i Agda hennes mediciner.

“Det kan ta lite tid att få i dem tabletterna”, säger Maria samtidigt som vi går genom sjukhuskorridoren. “Hon har ju knappt några tänder kvar i munnen, och hennes sväljfunktion är inte vad den en gång var, och vi ska inte prata om hennes svårigheter att förstå instruktioner med hennes demens...”

Hon fortsätter prata, men jag zoomar ut lite grann. Jag observerar två sköterskor längre fram i korridoren, som står och pratar med någon gammal dam iklädd civila kläder. Hon bär en brun pälskappa med matchande mössa, skinnhandskar och en handväska i handen. Hon talar upprört med personalen, och jag försöker höra vad hon säger. Något om respekt. Hon frågar om en av sköterskornas namn, men inte på det där trevliga sättet man gör när man vill lära känna någon. Snarare som om hon vill klaga till någon chef.

Vi kommer närmare, och Maria har slutat prata. Hon börjar också nyfiket lyssna efter konversationen som pågår framför oss.

"Vem är det du ska träffa då?" säger en av sköterskorna till damen.

"Ja, det vet jag inte. Det borde väl ni ha koll på?"

Sköterskan sneglar på sin kollega. "Nja... vänta lite, vad var det du hette nu igen?"

"Maj-Britt Andersson", säger damen stolt.

Sköterskan går iväg och lämnar damen med sin kollega. "Strax tillbaka", säger hon samtidigt som hon går.

Jag och Maria går fram till Maj-Britt och sköterskan som blev kvar.

"Går allt bra här?" säger Maria, mest till sköterskan, men det är Maj-Britt som svarar.

"Nej, det var då det sämsta bemötandet jag har erfårit på länge." Hon pratade som om hon växt upp i någon rik Stockholmsförort. "Jag är faktiskt *journalist*, så jag ska faktiskt skriva om det här i tidningen."

Varken Maria eller den andra sköterskan vet vad de ska säga. Fastän jag känner mig som en utomstående iakttagare, så tar jag till orda:

"Journalist? Det måste vara ett spännande yrke! Hur länge har du varit det?"

Maj-Britts ansikte mjuknar lite. "Ja, jag tog examen från journalisthögskolan 1965... så det var några år sedan."

Av hennes något osäkra min förstår jag att hon inte kan räkna ut hur många år sedan det var, eftersom hon inte vet vilket år det är nu. Plötsligt börjar jag tycka lite synd om henne. Maj-Britt är ju dement.

"Jaså, var studerade du?"

"I Stockholm! Ja, på den tiden var det inte så många kvinnor som studerade till journalist, men jag tänkte då inte bli någon hemmafru..."

Maj-Britt fortsätter att prata på om sin utbildning och karriär, och jag förstår att hon är en bestämd kvinna med många åsikter. Under tiden kommer sköterskan som gått iväg tillbaka, och jag hör henne viska i den andra sköterskans öra: "Hon är en patient. Sal 18."

Plötsligt blir situationen än mer komplicerad. Maj-Britt är inte bara någon förvirrad dement gammal dam som glömt bort vem det var hon skulle träffa, hon är en patient.

Maria går och svarar på en annan sal som ringer, men av någon anledning följer jag inte efter henne. Jag tror att hon tycker det är skönt att slippa mig ett tag. Och jag tycker att situationen med Maj-Britt verkar mer intressant.

Sköterskan, som jag nu ser på hennes namnbricka heter Anna, gör ett försök att förklara situationen för Maj-Britt. "Maj-Britt, nu är det så att du är en patient här och du ska ligga inne på avdelningen eftersom..."

Hon blir avbruten av Maj-Britt. "Nonsens! Jag är ingen patient, ser ni inte att jag är frisk som en lärka? Hade jag varit en patient hade jag väl vetat om det?"

Ingen av oss vet vad vi ska säga. Hur förklarar man för någon att den är dement, när personen inte verkar ha någon sjukdomsinsikt överhuvudtaget? Hur förklarar man för någon att den tror sig veta, inte alls stämmer? Att deras verklighet inte är verkligheten?

Anna gör ett nytt försök. "Du har ett hjärtfel som måste utredas, och därför ligger du inne här på avdelningen."

"Men det ser du väl själv - jag ligger ju inte alls inne på avdelningen." Maj Britt slår ut med händerna och tittar ned på sina kläder som för att visa att hon inte är det minsta klädd som en patient, och dessutom står hon upp i korridoren, och ligger inte alls i någon patientsäng som en sjukling. Hade jag inte hört att hon var en patient, hade jag säkert trott på henne. Hon verkar som en kvinna som övertygat en hel del folk i sina dar.

Anna suckar. Nu tar den andra sköterskan, Josefin, till orda. "Vi gör inte det här för att vara jobbiga..."

"Men det är ni", avbryter Maj-Britt.

Josefin låtsas inte om anmärkningen. "...utan för att vi vill att du ska få rätt vård för ditt tillstånd."

Hon verkar inte lyckas nå fram till Maj-Britt alls, som fortfarande är i förnekelse. "Det här är då det värsta bemötandet jag fått, jag tänker *inte* tolerera att bli behandlad så här." Plötsligt vänder sig Maj-Britt om och börjar gå iväg. Det verkar som att hon tänker lämna avdelningen.

Jag, Anna och Josefin står kvar och tittar handfallna på varandra. Vad ska vi göra? Vi kan ju inte fysiskt hålla henne kvar på avdelningen mot hennes vilja, men vi kan inte heller låta henne bara vandra iväg när hon är en inskriven patient. Vi hör hur Maj-Britt frågar någon stressad läkare efter utgången. Innan han hinner svara ropar Anna plötsligt: "Vänta!" Anna joggar ikapp Maj-Britt, och jag och Josefin följer efter.

"Ska du bege dig hemåt nu?"

Smått förnärad av frågan svarar Maj-Britt: "Ja."

"Vet du var du bor?"

Nu blir hon ännu mer förnärad. "Ja, det är klart jag vet var jag bor!"

"Vad är adressen?"

"Vad är det för fråga?"

"Vi behöver bara veta för dokumentation." Jag förstår att det är en lögn. Anna vill veta om Maj-Britt faktiskt vet var hon bor.

"Det tycker jag är helt irrelevant. Nu går jag."

"Vi kan beställa en taxi åt dig! Vi bjuder på den. Om du bara säger din adress, så bjuder regionen på taxin."

"*Nej*", säger Maj-Britt bestämt, "jag tänker *gå*." Hon börjar gå iväg, men så inser hon att hon inte vet var utgången ligger. "Var är utgången?" Det är ingen som svarar henne.

Anna vänder sig till mig och Josefin. "Se till att hon inte lämnar avdelningen, jag kommer snart tillbaka." Hon går iväg innan vi hinner säga någonting.

Jag och Josefin utbyter en tveksam blick. Jag tänker att hon borde ta kommandot över situationen, hon som faktiskt jobbar här, men jag ser att hon känner sig minst lika förvirrad och hjälplös som jag. Jag anar en rädsla för att göra fel, ungefär samma rädsla som jag själv kände min första praktikdag, och fortfarande känner inför nya moment jag aldrig gjort tidigare. Jag inser att det här är en lika ny och obekant situation för oss båda. Så jag bestämmer mig för att göra någonting. Om det blir fel kan jag alltid skylla på att jag bara är en simpel läkarstudent.

"Maj-Britt! Jag ska visa dig var utgången är", säger jag samtidigt som jag går fram till henne.

"Åh tack! Äntligen någon behjälplig själ." Hon ser genuint tacksam ut.

"Vänta, va...ska du verkligen...?", hör jag Josefin säga bakom mig.

"Men först måste jag bara få veta - var har du köpt den där fina kappan?"

Maj-Britt lyser upp. "Åh den här gamla saken, den blir svår att få tag på! Den köpte jag för många år sedan på Henrikssons affär för dammode."

"Jaså, vad synd! Finns affären kvar åtminstone? Den är så väldigt fin, får jag känna?"

Maj-Britt sträcker fram en arm. "Visst, visst! Jo affären vill jag minnas finns kvar..."

Jag stryker pälsen på hennes ärm med låtsad fascination. Fastän den är mjuk och skön, finns det inget intresse hos mig att köpa en likadan. Men om jag kan förhindra att den här damen vandrar härifrån utan att hitta hem igen med lite skådespel, så är det värt det.

Plötsligt hör jag någon ropa mitt namn. "Lovisa! Skulle du kunna ta med dig Maj-Britt in hit." Det är Anna som säger det. Hon står i dörröppningen till läkarexpeditionen.

Jag tittar på Maj-Britt. Jag tror jag har fått hennes förtroende, så jag säger till henne: "Ska vi gå och se vad de vill?"

Maj-Britt ser skeptisk ut. "Jag vill ju bara *hem*."

“Ja, jag förstår det. Det vill jag också faktiskt. Men vi kan ju se vad de vill först, och sen kan du bege dig hemåt?”

Det går hon med på. Vi går in i läkarexpeditionen tillsammans. Hon tar små, stapplande steg, så jag saktar ned för att hålla samma hastighet. Väl där inne sitter en läkare vid ett skrivbord med ett papper i handen. Anna står bredvid.

“Här, Maj-Britt”, säger läkaren, “ska du få skriva på.” Han lägger pappret på skrivbordet med en bläckpenna ovanpå.

Maj-Britt stirrar på pappret. “Vad är det där för någonting?”

Jag undrar över samma sak.

“Det är ett papper som intygar att du nekar till vård. Så får du gå härifrån.”

Den gamla damen ser förvirrad ut. Hon förstår fortfarande inte riktigt innebörden av det han säger.

“Nekar vård... ja, jag ska väl inte... jag är ju...”

För första gången verkar Maj-Britt ha svårt att hitta orden. Den här krutdurken till gumma, pensionerad journalist och erfaren kvinna, har svårt att hitta orden. Hon som alltid verkar ha haft en åsikt, alltid har haft förmågan att ta till orda, oavsett om det behövs eller inte. Jag hade träffat henne för mindre än en halvtimme sedan, men tycker redan att jag fått en ganska tydlig uppfattning om vem hon är som person. Och hon är inte en person som famlar efter orden.

“Skriv bara under här, bredvid ‘Patientens underskrift’”, säger läkaren och pekar tydligt var hon ska skriva under.

“Men jag är ju ingen patient!”, utbrister hon.

Det blir tyst i rummet. Ingen av oss vet om vi ska bekräfta eller dementera det hon säger, vilket av alternativen som skulle leda till det bästa möjliga utfallet. Vad blir bäst för henne, och vad blir enklast för oss?

Jag viskar till Anna: “Ska ni verkligen låta henne... gå?”

“Vad har vi för val?”, viskar Anna tillbaka. “Vi kan inte behandla henne mot hennes vilja.”

“Nej, men... jag vet inte.”

Det är sanningen. Jag vet inte vad som är rätt att göra i den här situationen. Låta henne behålla sin frihet att bestämma själv, trots hennes uppenbara demens, och riskera hennes liv på kuppen? Eller försöka övertala, eller rentav manipulera henne, till att acceptera vård som hon egentligen inte vill ha? Eller vet hon ens vad hon vill? Kan hon veta vad hon vill när hon uppenbarligen inte förstår situationen till fullo?

Maj-Britt suckar. “Om jag skriver på här, får jag gå då?”

Läkaren nickar. “Ja.”

Modfällt fattar hon pennan och skriver under med en knagglig signatur. Jag kan tänka mig att den har varit prydlig en gång i tiden.

“Dåså”, säger läkaren. “Då beställer vi en taxi åt dig. Vad var din adress?”

“Nej! Jag vill gå.”

Läkaren och Anna utbyter en blick. Anna suckar. “Vi bjuder på taxin, Maj-Britt.”

“Spelar ingen roll, jag vill ändå gå. Det är fint väder ute.”

“Ja, men det hade känts bättre för oss om vi visste att du kom säkert hem.”

“Struntar väl jag i! Ni har inte brytt er det minsta om hur jag har känt mig, och nu ska jag helt plötsligt bry mig om vad som känns bäst för er? Skitsnack! Nu går jag.”

Med bestämda steg stegar Maj-Britt ut ur rummet. Jag inser att hon fortfarande inte vet var utgången ligger, och snart kommer hon inse det själv. Hon stannar upp precis när hon kommit ut i korridoren.

“Var ligger utgången?”

Jag vet inte riktigt varför, men det tar emot att berätta det för henne. Trots att hon är fri att gå, att hon skriftligt intygat att hon nekar vård, känns det fel att låta henne gå. Det känns som vi

låter henne vandra iväg utan karta och kompass i en djungel hon inte känner igen. Kanske kommer hon komma in på akuten imorgon, uttorkad och förvirrad, och samma procedur upprepas igen. Jag kan bara hoppas att det inte blir så.

“Runt hörnet till vänster”, säger Anna uppgivet.

Maj-Britt nickar. Sedan vandrar hon iväg.